

Využití konceptu behaviorální adicionality pro hodnocení programů na podporu podnikání

Vladislav Čadil

Vymezení konceptu BA

Koncept behaviorální adicionality vyvstal v průběhu 90. let jako reakce na evaluace podnikového sektoru, kdy na sledované podniky bylo pohlíženo jako na „black box“

Změny ve způsobu realizace firemních VaV aktivit, které mohly být způsobeny politikou, resp. programem VaV (Buisseret a kol., 1995)

Stálé (dlouhodobé) změny ve všech oblastech chování (procesů) firem (Georghiou, 2007).

Kognitivní kapacita - vliv politik na získávání znalostí, lidské zdroje, kapitálové investice, tržní pozici, výrobu a služby poskytované podniky a korporátní zodpovědnost a udržitelnost.

Rozdíl BA oproti adicionalitám vstupů a výstupů

Tradiční adicionalita	Behaviorální adicionalita
Lineární inovační model: adicionalita vstupů jako zástupný ukazatel celkových inovačních výstupů	Nelineární inovační model: interaktivita je klíč k inovační výkonnosti
Chování příjemců jako „black box“	Chování příjemců je zásadní otázkou
Alokační chování jako dostatečný teoretický základ	Odlišné druhy chování (tržní, hierarchie, sítě) v inovačním systému potřebují širší konceptuální přístup
Tržní selhání jako důvod	Systémové selhání jako důvod
Optimální alokace jako reference pro hodnocení	Skutečný svět jako reference pro hodnocení
Důraz na evaluaci dopadů na firmu	Posun k evaluaci spill over efektů do systému
Evaluace jednotlivých nástrojů	Evaluace komplementárních nástrojů (pákový efekt)
Hodnocení dopadů jako hlavní výzva (přínos programu k vyřešení problému), problém kontrafaktuální analýzy (nalezení identické kontrolní skupiny)	Hlavní výzvou je policy learning (zlepšení tvorby politik), problém komparativní analýzy (podobné situace, nikdy stejné)
Ústřední je transfer finančních prostředků:redistribuční funkce veřejné správy	Ústřední je interakce: role vlády jako katalyzátoru
Adicionalita versus vytěsňování = negativní význam	Adicionalita jako přidaná hodnota = pozitivní význam

Zdroj: vlastní zpracování dle Larosse (2004)

Název	Definice
<i>Krátkodobé behaviorální dopady – během realizace projektu</i>	
projektová adicionalita – úplná	plánovaný výzkumný je projekt uskutečněn pouze v případě získání veřejné podpory (v opačném případě je zrušen)
projektová adicionalita – částečná	změny v projektu (z hlediska velikosti, rozsahu, zaměření či načasování) v případě nepřidělení veřejné podpory
scale adicionalita (velikostní adicionalita)	vliv veřejné podpory na (finanční) velikost řešeného projektu
scope adicionalita (rozsahová adicionalita)	vliv veřejné podpory na rozsah řešeného projektu (širší zaměření např. z hlediska výzkumných cílů, časového rámce, aplikovatelných výsledků, pokrytých trhů, či kooperačních partnerů)
challenge adicionalita (adicionalita rizikovosti)	vliv veřejné podpory na větší technickou a komerční rizikovost projektů související s větší šíří řešených výzkumných oblastí zasahujících mimo oblast hlavní expertízy podpořené firmy
akcelerační adicionalita	vliv veřejné podpory na urychlení zahájení projektu, ukončení projektu, vzniku výsledků projektu či zkrácení doby řešení projektu

<i>Dlouhodobé behaviorální dopady – po ukončení projektu</i>	
network adicionalita (kooperativní adicionalita)	Vliv veřejné podpory na kooperativní chování podpořených subjektů, resp. vytváření sítí spolupráce. Tento typ adicionality lze dále dělit podle toho, zda veřejná podpora i) vede k větší diverzifikaci vzniklých partnerství či ii) umožňuje vznik partnerství ve VaV přetrvávajících i po skončení podpory
adicionalita „kognitivní kapacity“	vliv veřejné podpory na zvýšení kompetencí a expertízy uvnitř firmy (zejména rozšíření vědeckých a technických znalostí), resp. na zvýšení „znalostní absorpční kapacity“
management adicionalita	vliv veřejné podpory na zlepšení řídicích (příp. kontrolních či monitorovacích) procesů ve firmě (např. prostřednictvím povinnosti firem vyhovět požadavkům programu veřejné podpory na plánování a monitoring), resp. vliv na institucionalizaci VaV a inovačních aktivit
follow-up adicionalita (adicionalita návaznosti)	vliv veřejné podpory na iniciaci dalších projektů, zpravidla financovaných z jiných zdrojů (např. z vlastních zdrojů firmy či z mezinárodních zdrojů, pokud byl původní projekt financován ze zdrojů národních)

Zdroj: upraveno podle Falk (2009) a Georghiou a Clarysse (2006)

Dopady hodnocené BA

Oblasti dopadů ve vazbě na strategickou úroveň směřování firmy (Georghiou, 2007) :

- Získávání znalostí - zahrnuje způsob organizace VaV ve firmě;
- Lidské zdroje;
- Kapitálové investice;
- Tržní pozice, pozice v hodnotovém řetězci;
- Výroba či poskytování služeb;
- Korporátní zodpovědnost a udržitelný rozvoj.

Z uvedených oblastí dopadů je zřejmý úzký vztah behaviorální adicionality k adicionalitě výstupů. Analýza behaviorální adicionality poskytuje informace o strategických změnách uvnitř firem a změnách firemních procesů, což umožňuje lepší pochopení adicionality výstupů.

Adicionalita výstupů		<ul style="list-style-type: none"> • Nové výrobky na trhu • Nové patenty • Tržní podíl • Ziskovost 	
Behaviorální adicionalita		Úroveň projektů	Úroveň firem
	Strategie	<ul style="list-style-type: none"> • Externí finanční zdroje (půjčky, rizikový kapitál) • Strategičtí partneři 	<ul style="list-style-type: none"> • Zlepšení výrobních procesů • Změny strategie ochrany duševního vlastnictví • Image firmy • Budoucí inovační potenciál • Lokalizace VaV kapacit • Vstup do nové technologické domény
	Provoz	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalita výrobků • Zkrácení doby vývoje • Spolupráce • rizikovější projekty 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepřímé přínosy pro další části podniku • Zlepšení poskytovaných služeb a výrobků • Formalizované inovační procesy • Zlepšení schopností inovačního managementu • Prodloužení spolupráce • Zlepšení lidských zdrojů a vybavení
Adicionalita vstupů		<ul style="list-style-type: none"> • Nárůst výdajů na VaV 	

Zdroj: Georghiou a kol. (2004)

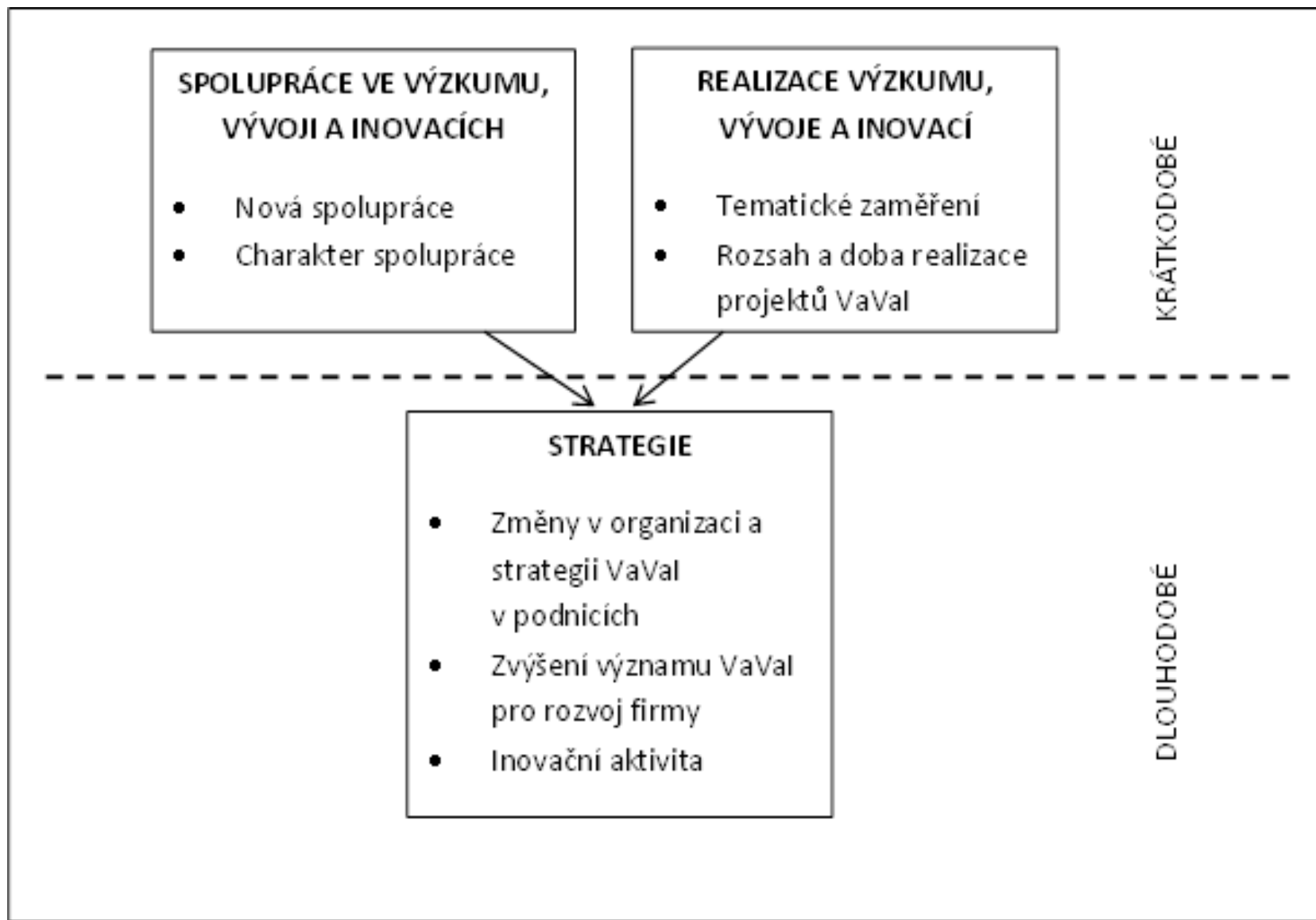

Hodnocení behaviorální adicionality

Faktory limitující hodnocení BA:

- koncept behaviorální adicionality není dosud jednoznačně vymezen a zaštitěn odpovídajícími teoriemi včetně ekonomických teorií;
- metodologické problémy související s nejednoznačným uchopením behaviorální adicionality, nesprávného využívání včetně přetrvávajícího chápání podniků, resp. jejich procesů ve smyslu „black box“;
- Vymezení vhodné jednotky pro analýzu, která by odpovídala celostní povaze inovačního procesu.

Využití konceptu při hodnocení programu TIP

Využitelnost konceptu BA

Hodnocení poskytlo informace, které umožnily chápat výsledky hodnocení adicionality výstupů v jiném světle → **ekonomické efekty** projektů se vzhledem ke krátké době od jejich ukončení ještě **nestačily rozvinout**, či budou velmi omezené, nebo se nerozvinou vůbec z důvodu změny tržní situace. Avšak **efekty behaviorální adicionality** a zejména ty krátkodobé **nastaly ve velmi krátké době a jsou zřejmější než ekonomické efekty** hodnocené v rámci adicionality výstupů, jejichž vývoj byl navíc ovlivněn ekonomickou krizí, která probíhala takřka po celou dobu realizace projektů. U řady projektů došlo rovněž i k dosažení dlouhodobých efektů behaviorální adicionality.

Omezení využitelnosti konceptu BA

Téměř nemožné bylo porovnat vývoj v podpořených podnicích s vývojem v podobných nepodpořených podnicích. **Vytvoření kontrolní skupiny** pro toto hodnocení naráží na skutečnost, že počet podniků, které získávají účelové dotace na VaVal je téměř shodný s počtem podniků, které provádějí VaVal .

Dalším faktorem, který neumožnil provést kontrafaktuální analýzu, byl **nedostatek času** vymezeného pro evaluaci programu.

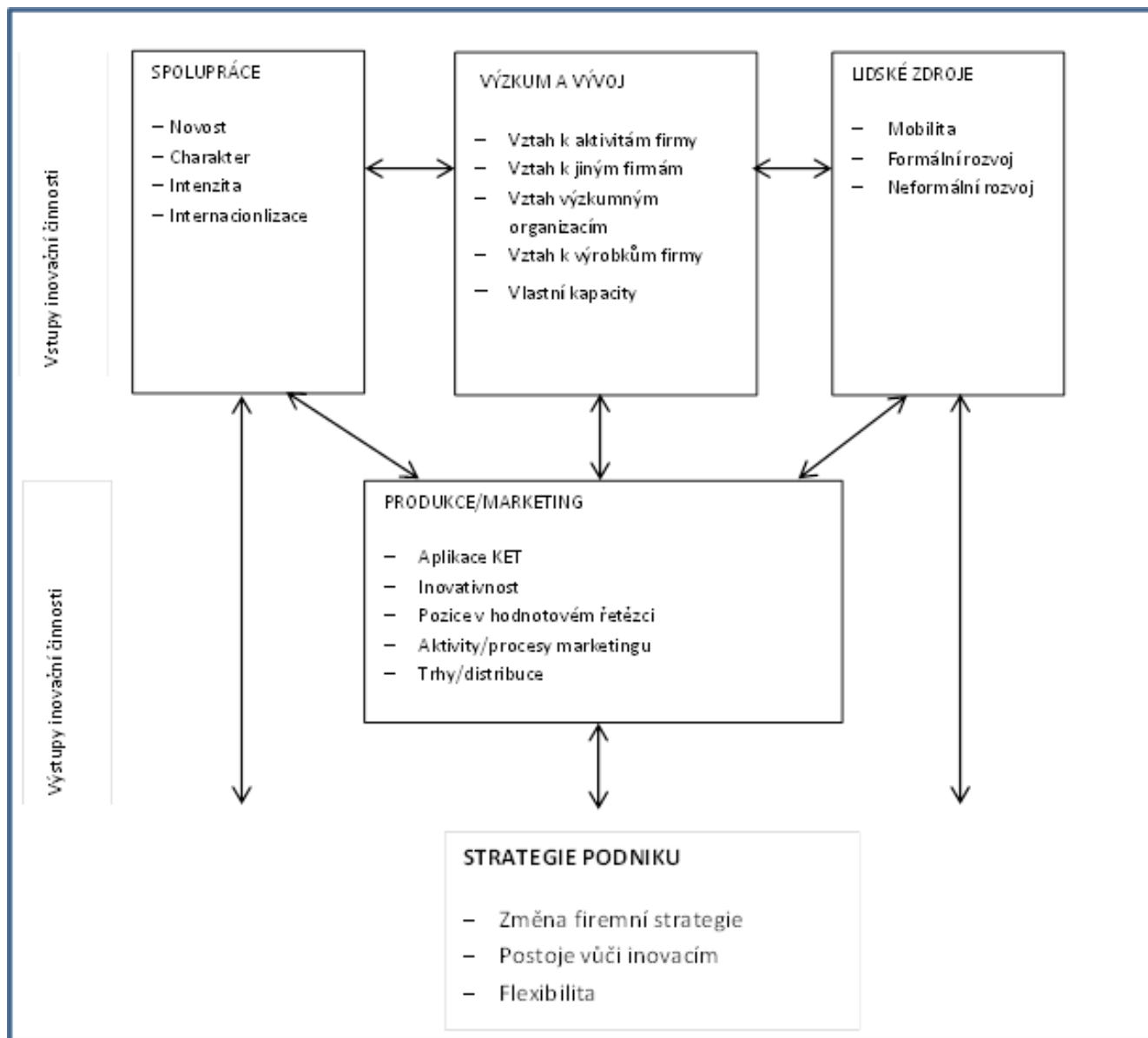
Možné využití konceptu při hodnocení OP PIK

Hodnocení dílčích programů OP PIK, které jsou zaměřeny na oblast inovací - Inovace, Potenciál, Aplikace, Partnerství znalostního transferu a Spolupráce.

Každý z těchto programů cílí na jinou součást inovačního procesu.

- Inovace - celkové posílení inovační výkonnosti a zvýšení konkurenceschopnosti firem.
- Potenciál - zvyšování kapacit společností pro realizaci VaVal.
- Aplikace - získávání nových znalostí potřebných pro vývoj nových produktů.
- Partnerství znalostního sektoru - posílení mobility a rozvoj transferu znalostí mezi podnikovou a akademickou sférou.
- Spolupráce – rozvoj inovačních sítí (klastrů, technologických platforem)

Interaktivní rámec pro hodnocení BA OP PIK

- Zaměření na firemní procesy a strategie umožňuje lépe pochopit fungování veřejných intervencí na mikroúrovni (úrovni firem), pochopit, jaké procesy a aktivity firem mohou být intervencí ovlivněny, a jak se vyvíjí strategické chování (procesy) firmy, Umožňuje tak lépe pochopit fungování intervenční logiky a její úspěch a kauzalitu procesů vyvolaných obdržanou podporou.
- Efekty (dopady) nastávají v relativně krátké době, mohou být tedy hodnoceny již v průběhu podpořených projektů či krátce po jejich ukončení.
- Protože kognitivní kapacita podniků je kumulativního charakteru a je úzce spojena s jejich inovačním potenciálem, může být v důsledku pro další rozvoj podniků významnější než vlastní vytvořené výstupy, jejichž ekonomický přínos.

- V ČR je využití hodnocení behaviorální adicionality při evaluacích programů omezováno z důvodu nedostatečné poptávky ze strany implementačních subjektů.
- Tyto subjekty potřebují pro opodstatnění svých programů jednoduchou politickou argumentaci ve smyslu: kolik korun na výstupu (tj. zvýšení tržeb podpořených podniků) generuje jedna koruna na vstupu (objem veřejných zdrojů programu), přičemž se nezajímají o způsob, jakým je dosaženo výstupů a výsledků programu.
- Úlohou evaluátora tedy není jen vyhodnotit program podle zadání implementačního subjektu, ale současně jej přesvědčit o potřebě získání informací o chování podpořených podniků a povaze jejich aktivit.

Děkuji za pozornost!

Vladislav Čadil
cadil@tc.cz,

12.6.2018

